

misschien mee zullen verdienen, gemotiveerd worden door die institutionele mechanismen. Ook voor hen is dit een experiment dat hun gebruikelijke praktijk destabiliseert. We hebben bij aanvang een *service agreement* gesloten: we verblijven en werken hier zonder huur, en als tegenprestatie leveren we een aantal diensten, bijvoorbeeld samen met Up4North de andere verdiepingen opvullen met gebruikers. Nu is er 5.000 m² gevuld. Architecture Workroom Brussels zit in deze toren ook met een *service agreement*: zij organiseren 'You Are Here' als wederdienst op deze plek. Dat was dus de eerste stap: een situatie creëren waar verschillende activiteiten en groepen samen komen, in de hoop dat er betekenisvolle dingen komen bovendrijven. Wat nog te weinig gebeurt, is die betekenissen samen bespreken om de waarde ervan te begrijpen. De architectuurfaculteit zou ook een *service agreement* kunnen opstellen: dat onderlinge gesprek organiseren en publiek maken.

- I.D. Misschien is dit een goed moment om, als afsluiting, van de beleids- en organisatorische zijde terug te keren naar de specificiteit van deze plek. Wat doet het WTC anders? Wat draagt het bij aan de architectuurproductie?
- D.L. Voor mijn onderzoek aan de London School of Economics heb ik architectuurstudenten geïnterviewd die hier in de toren werken. Zij vertelden dat vooral het contrast meespeelde tussen enerzijds langdurig over een uitzicht beschikken vanuit een toren – iets wat ze anders alleen tijdelijk beleefden, in een hotel bijvoorbeeld – en anderzijds binnenkomen op de begane grond – om dus komende vanuit het Noordstation naar boven te gaan. Die twee dagelijkse ervaringen hebben echt invloed gehad op hoe ze gebouwen ontwerpen.
- I.D. Ook de benedenruimte is spannend. Je moet eerst door een typische *corporate lobby* lopen, om dan, als je uit de lift stapt, eigenlijk in een *squat* te belanden. Dat creëert toch echt een heel speciale sfeer.
- D.B. En 's avonds, in de winter, valt de verwarming hier uit, want het is een

kantoorgebouw. Onder begeleiding van Corneel Cannaerts en Michiel Helbig hebben studenten projecten gemaakt die daarop inspelen, bijvoorbeeld rond circulaire economie, of waarin een cynische kijk wordt ontwikkeld. Dat is toch fantastisch!

- F.P. We hebben getest wat een hybride werkplaats kan zijn, met zowel onderwijs, ruimte voor kleine en grote praktijken, een werkplaats op de 23^e verdieping waar transformatie centraal staat, met partijen uit verschillende hoeken van de maatschappij: private investeerders, sociaal-culturele organisaties, dienstverlening. En dat alles op een plek die ook publiek is, onder andere dankzij het dakterras. Dit experiment toont dat het stimulerend is om een omgeving te hebben, die gekenmerkt wordt door complexiteit en een kritische massa heeft, waar je verschillende ervaringen kan opdoen en in verschillende rollen kan stappen. Om transformaties te bewerkstelligen, moet je verbindingen kunnen leggen, en vanuit diverse perspectieven kunnen kijken. Op een plek als deze kan dat.

Met dank aan: Lieven De Cauter en Gideon Boie voor nalezing van de tekst.

Vanstiphout Earth and Excavation Works

The Essential Delusion of a Possible History

Peter Swinnen

In homogeneous academic landscapes, cracks sporadically form. The trick is to settle and flourish within them. At Delft University of Technology (TU Delft), Wouter Vanstiphout (Crimson Architectural Historians) has held the chair 'Design as Politics' since 2009. His mandate, which is renewed every four years, uncovers overlaps and tensions between spatial design and policy. This interview took place on 15 August 2018 in Rotterdam, just before the start of Vanstiphout's third term.

Wouter Vanstiphout
We recently obtained a transfer: from Urban Design to Architecture.

Peter Swinnen

To achieve what?

W.V. The Urban Design department has become more and more academic; its relationship with actual practice is too flimsy for me. In Architecture, on the other hand, most chairs are filled by practical people rather than full-time scientists. Relevant architectural and urban design research takes place in practice. I wouldn't know how to conduct this type of research at university. And then there is the pressure to produce peer-reviewed articles and attend conferences. I have refused to write peer-reviewed articles throughout my career, because that isn't the forum to which I want to prove myself. My hope is that in the Architecture department, people function as *liberos* and focus on positive, but critical commitment to the practical side of the discipline.

P.S. The transfer was made to save yourself and guarantee the relative autonomy of the chair?

W.V. Exactly. I hope that we will never have to defend our autonomy as aggressively again in the future.

P.S. The 'Design as Politics' chair was established almost a decade ago by the then Ministry of Infrastructure and the Environment. Who pressed for it?

W.V. Henk Ovink was Deputy Director-General for Spatial Planning at the ministry and responsible for the research programme 'Design and Politics', which aimed to turn design into an inclusive instrument for political goals by ensuring that policymakers would commit to the urgency of the discipline. In the spring of 2009, the ministry and the incumbent dean of TU Delft, Wytze Patijn, decided to establish the chair. It was important to introduce students to the political circles in which they would sooner or later have to move.

Grond- en graafwerken Vanstiphout

De essentiële waan van een mogelijke geschiedenis

Peter Swinnen

In een homogeen academisch landschap ontstaan er sporadisch scheuren. De kunst bestaat erin om daarbinnen te huizen en te floreren. Wouter Vanstiphout – met Crimson Architectural Historians – bekleedt sinds 2009 de leerstoel ‘Design as Politics’ aan de TU Delft, een vierjaarlijks, hernieuwbaar mandaat dat overlappingsen en spanningen tussen ruimtelijk ontwerp en beleid blootlegt. Dit gesprek vond plaats op 15 augustus 2018 te Rotterdam, net voor de aanvang van Vanstiphout’s derde termijn.

Wouter Vanstiphout

We hebben recent een transfer verkregen: van stedenbouw naar architectuur.

Peter Swinnen

Om wat te bereiken?

W.V. De afdeling stedenbouw is steeds academischer geworden, de relatie met de praktijk is wat mij betreft te dun. In de architectuuropleiding worden daarentegen de meeste leerstoelen ingevuld door mensen uit de praktijk, niet door voltijdse wetenschappers. Relevant architectonisch en stedenbouwkundig onderzoek gebeurt in de praktijk. Ik weet niet hoe je aan de universiteit dit soort onderzoek zou moeten doen. En dan is er nog de druk om *peer-reviewed articles* te produceren en congressen bij te wonen. Ik heb in mijn carrière steeds geweigerd een *peer-reviewed article* te schrijven, omdat daar niet het forum ligt waarbinnen ik me wil bewijzen. Mijn hoop is dat we binnen de afdeling architectuur als *libero functioneren*; focussen

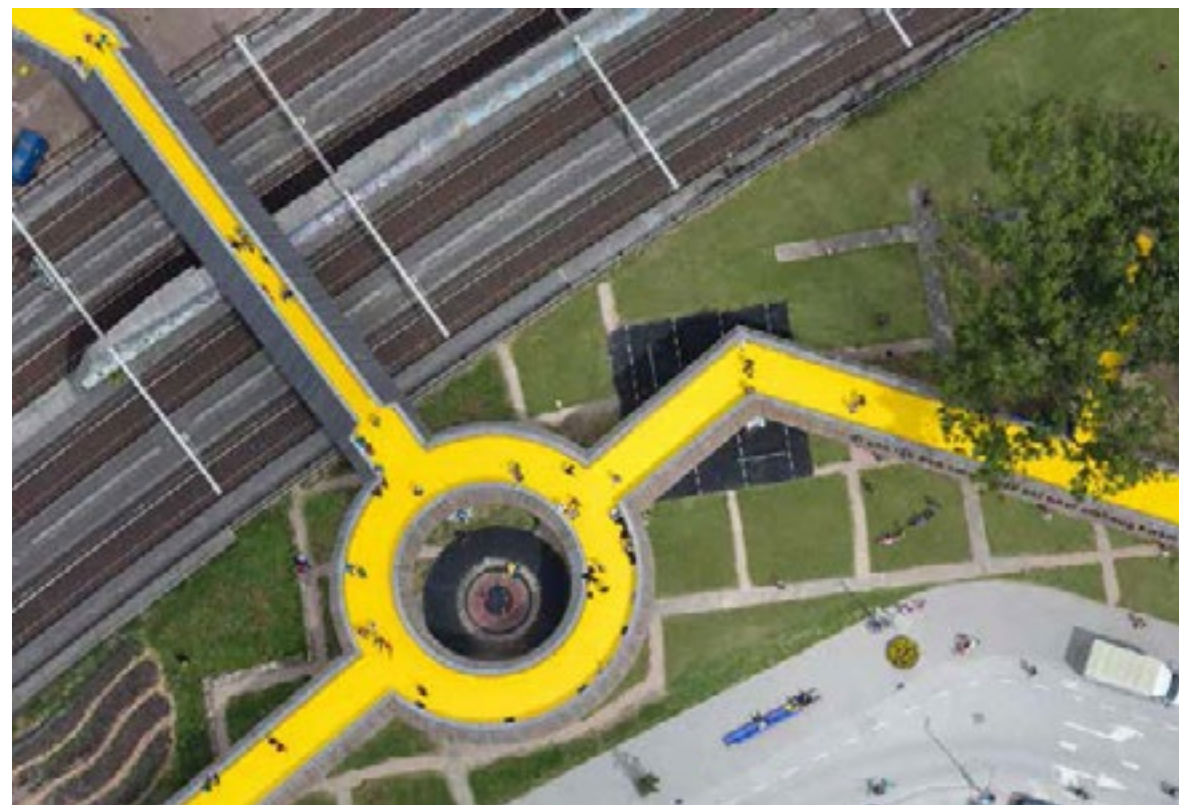
op een positieve, maar kritische betrokkenheid op de praktijk.

P.S. De transfer gebeurde uit lijfsbehoud, om de relatieve autonomie van de leerstoel te garanderen?

W.V. Exact. Ik hoop dat we in de toekomst onze autonomie niet meer zo agressief hoeven te verdedigen.

P.S. De leerstoel ‘Design as Politics’ werd een klein decennium geleden ingericht door het toenmalige ministerie van Infrastructuur en Milieu. Wie stuurde dit aan?

W.V. Henk Ovink was adjunct-directeur-generaal Ruimtelijke Planning van het ministerie en verantwoordelijk voor het onderzoeksprogramma ‘Design and Politics’, dat van ontwerp een inclusief instrument voor politieke doelen wou maken, door ervoor te zorgen dat beleidsmakers urgentie zouden toekennen aan de discipline. Voorjaar 2009 besliste het ministerie samen met Wytze Patijn,

Luchtsingel in Rotterdam, ZUS, 2015

Studio ‘Design as Politics’, TU Delft, 2018

toenmalig decaan van de TU Delft, een leerstoel op te richten. Het was belangrijk om studenten kennis te laten maken met de politieke context waarin ze zich vroeg of laat zouden bewegen.

P.S. Ongeacht de metapolitieke agenda heb je vanaf het begin besloten om te werken op moeilijk te begrenzen fenomenen zoals migratie, rellen, speculatieve economie, straatcultuur, emancipatie of segregatie – een soort *aiming to miss*.

W.V. Ik was er niet op gebrand de ontwerpdiscipline 'lekker te laten meedoen' met de politiek. Misschien verwachtte men een cursus bureaucratisch laveren voor architecten. Daar zag ik niks in, dus heb ik de leerstoel omgedoopt tot 'Design as Politics', een cruciale nuancering. Ontwerp is een vorm van politiek en politiek een vorm van ontwerp. Ontwerpers maken fundamenteel deel uit van het politieke spectrum. De rol van ontwerp binnen de thema's die je noemt is altijd politiek. Dat klinkt misschien vaag, tot het moment waarop je analyseert wat er al op een site stond, wie het project betaalde, waar de voorkant is of de achterkant, wie erin verblijft, hoe er tegen geprotesteerd wordt, enzovoort. In tijden van inflatoire bestuurlijke decentralisatie en een belangrijker wordende *civil society* kan ontwerp niet anders dan de effecten van ontwikkelingen zichtbaar maken – kritisch en proactief.

P.S. Webpagina designaspolitics.nl omschrijft wat er binnen de leerstoel onder politiek verstaan wordt: de maatschappelijke context waar conflictueuze belangen zichtbaar worden en – door debat of onderhandeling, maar net zo goed door machtsuitoefening of geweld – opgehelderd kunnen worden. De website maakt geen gewag van wat ontwerp kan inhouden.

W.V. Het leek me urgenter de notie politiek te duiden, misschien omdat ik geen ontwerper ben en vooral naar ontwerp kijk om wat het kan doen, niet wat het is. Ik ben niet geïnteresseerd in een ontwerp dat vanuit de eigen essentie tracht te ageren. We willen werken rond het maatschappelijk prestatievermogen. Door het politieke door en door te analyseren en vervolgens te provoceren, ontstaat een vernieuwde

set ontwerpinstrumenten. Waarom is het bijvoorbeeld zo dat ontwerpers nadenken over fysieke draagconstructies, maar zelden over financiële constructies? Dus dagen we studenten uit om een financieel model op te stellen, als alternatief voor de businessmodellen van ontwikkelaars. Hoe ga je als ontwerper om met politieke besluitvorming? Besluitvorming moet je ook ontwerpen. De structuur van de opgaven is altijd dezelfde: we starten met een uitgebreide bewustwordingsfase waarin een diepgaand maatschappelijk, architecturaal en historisch begrip van het onderwerp ontwikkeld wordt. Pas als dat narratief kan worden naverteld, kun je ermee ontwerpen. Zo wordt ontwerp een vorm van *preparing grounds*, eerder dan een doel op zich.

P.S. Het narratief grond- en graafwerk van de studenten is desalniettemin gericht op het stellen van een daad. Jullie stoppen niet bij een analytische vorm van *preparing grounds*.

W.V. Er is een overaanbod ontstaan van *preparing grounds*: maatschappelijke algemeenheden worden onderwerp van allerlei scenario's die nooit de grond raken. De eindeloze productie van verkennend kaartmateriaal, net als het overloos overleggen over hoe er overlegd moet worden, is voor mij veel te passief. Ik ben het nooit eens geweest met de aanpak van bijvoorbeeld Architecture Workroom Brussels of FABRICations. Voorbereidend grondwerk en effectieve daden hoeven elkaar niet uit te sluiten. Tijdens de Rotterdamse Architectuurbiënnale van 2009 hadden we onze eigen variant van *preparing grounds* bedacht, getiteld: *facts on the ground*. Een figuurlijke vlag planten, zodat niet langer ontkend kan worden dat iets kan – voorbij eindeloze atlanten, post-it's of blauwdrukken. Als je écht invloed wil hebben, moet je daden stellen, gevraagd of ongevraagd.

P.S. Een van de onweerlegbare *facts on the ground* is Crimson's project voor Hoogvliet, gestart in 2001: een dun randstedelijk weefsel uit de jaren 1950 wordt, na een toekomstgerichte geschiedenisverkenning, optimistisch gebombardeerd met een confetti aan gemeenschapsprojecten.

P.S. Regardless of the metapolitical agenda, you decided from the start to work on phenomena that are difficult to define, such as migration, riots, speculative economy, street culture, emancipation or segregation – kind of 'aiming to miss'.

W.V. I wasn't keen on seeing the design discipline 'get involved' in politics. Perhaps people expected a course in bureaucratic manoeuvring for architects. I didn't like that, so I renamed the chair 'Design as Politics', a crucial modification. Designing is a form of engaging in politics and engaging in politics is a form of designing. Designers are fundamentally part of the political spectrum. The role of design in the themes you mention is always political. This may sound vague, until you analyse what was already on a site, who paid for the project, what the front is or the back, who's in it, what protests are made, and so on. In times of inflationary administrative decentralisation and an increasingly important civil society, design cannot but critically and proactively uncover the effects of developments.

P.S. The webpage designaspolitics.nl describes what the chair means by 'politics': the social context in which conflicting interests are visible and – through debate or negotiation or through the exercise of power or violence – can be clarified. The website does not mention what it takes 'design' to mean.

W.V. It seemed more urgent to interpret the notion of politics, perhaps because I'm not a designer and I mainly assess design to see what it can do rather than what it can be. I'm not interested in design that tries to campaign on the basis of its own essence. We want to work around its social performance. Thoroughly analysing the political, and then provoking it, results in a new set of design instruments. Why, for example, do designers think about physical support structures, but rarely about financial structures? So we challenge students to create financial models as an alternative to developers' business models. As a designer, how do you deal with political decision-making processes? After all, decision-making processes have to be designed, too! The structure of the

challenges is always the same: we start with an extensive awareness-creating stage in which we develop a profound social, architectural and historical understanding of the subject. Only when that narrative can be retold, can you design with it. Design becomes a form of preparing grounds, rather than a goal in itself.

P.S. The narrative earth and excavation work of the students is nevertheless aimed at the performing of an act. You don't leave it at an analytical form of *preparing grounds*.

W.V. There is now an oversupply of *preparing grounds*: social generalities become the subjects of all kinds of scenarios that never touch the ground. The endless production of exploratory maps is far too passive for me, just like the endless consultations on how to consult. I have never agreed with the approach of, for example, Architecture Workroom Brussels or FABRICations. Preparatory groundwork and effective action need not be mutually exclusive. During the International Architecture Biennale Rotterdam of 2009, we conceived our own versions of preparing grounds, entitled *facts on the ground*. Plant a metaphorical flag, so that the fact that something is possible can no longer be denied – go beyond those endless atlases, post-its and blueprints. If you really want to have influence, you have to take action, either solicited or unsolicited.

P.S. One of the irrefutable *facts on the ground* is Crimson's project for Hoogvliet, which started in 2001: after a future-oriented exploration of its history a thin suburban fabric from the 1950s was optimistically bombarded with a confetti of community projects. With this project you paved the way for investigative design practices and changed them beyond recognition. Is this project still a shining example 15 years later, for students as well?

W.V. I still think breaking open policy through design is one of the better strategies. Hoogvliet remains a very explicit process, which has left us with a clear set of dos and don'ts. In the context of an International Building Exhibition, most of Hoogvliet was to be razed to the

Met dat traject hebben jullie de paden van de onderzoekende ontwerppraktijk opgetrokken, voorbij het herkenbare. Geldt dit project 15 jaar na datum nog steeds als lichtend voorbeeld, ook voor studenten?

W.V. Het blijft voor mij een van de betere strategieën om via ontwerp een beleid open te breken. Hoogvliet blijft een ontzettend expliciet proces, waaraan we een duidelijke set *do's* en *don'ts* hebben overgehouden. In het kader van een Internationale Bouwtentoonstelling zou Hoogvliet grotendeels met de grond gelijk gemaakt worden. Dat leek ons een fundamentele miskenning van de geschiedenis van deze *New Town*. Vandaar ons tegenvoorstel voor een massale acupunctuur, waarmee we doelbewust de opportunistische zijde van de politiek wilden bespelen. Het zou niet alleen goedkoper zijn dan *tabula rasa*, het zou vooral beheersbaar in de tijd worden. Een gouden combinatie. We waren duidelijk geïnspireerd door het vroege, meer speculatieve werk van OMA. We dachten zelfs dat we een *Delirious Rotterdam* aan het bedenken waren. Als architectuurhistorici werden we plots managers van een immens stadsproject; historisch onderzoek en ruwe realiteit liepen naadloos in elkaar over. Vanaf het begin zagen we Hoogvliet als *pars pro toto* voor gelijksoortige twintigste-eeuwse groeikernen, in Nederland en daarbuiten. Dat DNA blijft relevant, ook voor onze studenten. Overigens zou de term *Rotterdam Babylon*, zoals recentelijk gemunt door Gerard Hadders en Edith Gruson, onze ambities met Hoogvliet en Rotterdam beter dekken.

P.S. Was jullie doorgedreven hang naar ontwerpcontrole uiteindelijk een *don't*?

W.V. We waren zeker gedoemd tot het sturen van het proces tot en met de uitvoering, het gebruik en de financiering – een soort non-profit dbfmo constructie, geheel onvrijwillig ontstaan. Institutionele partijen zijn niet in staat en daarom niet geïnteresseerd (of vice versa) in de uitvoering van programmatisch vernieuwende projecten. Wij moesten het zelf doen, ter plekke ontdekken hoe het moet, van het financieren tot en met het aanleggen van de milieutechnisch verplichte vetputten

voor een horecagebouw waar boven een bepaalde schaal gefrituurd wordt. Deze bijna absurde verdieping in de praktijk – die ons zowel door de architectuurkritiek als door de institutionele partijen kwalijk is genomen – maakte ons zeer kwetsbaar. Na zeven jaar zijn we ermee gestopt: het werd voor alles en iedereen teveel. We waren ervan overtuigd dat we op een coherente wijze de grond aan het voorbereiden waren, maar we moesten vaststellen dat het politieke bestel het niet overnam. Lang heb ik het gevoel gehad dat het het allemaal niet waard was: men zat niet te wachten op onze aanpak. Maar het kon niet anders op dat moment. Waarschijnlijk was het beter voor onszelf geweest, als we het niet verder dan de ontwerpfase hadden gebracht. Dan hadden we een briljant papieren project achtergelaten dat meer begrip en zelfs bewondering had opgeleverd. Maar als ik vandaag door Hoogvliet fiets dan zijn er toch sterke zaden geplant, ook al is de uitgroei altijd net anders dan je verwacht had. Het park dat we met FAT hebben gemaakt is prachtig, de scholencampus bij de metro is een belangrijke plek, de stedenbouwkundige projecten hebben meer structuur en samenhang dan ze misschien zonder ons hadden gehad. Pas de laatste jaren kunnen we ondanks ons trauma en overspannen verwachtingen zien wat er goed is gegaan. We noemen Hoogvliet wel eens onze 'Claude Lévi-Strauss periode': hij verrichte in de jaren 1930 veldonderzoek bij vier Braziliaanse Mato-Grosso stammen, en kon met dat materiaal rustig verder schrijven tot aan zijn dood op 101-jarige leeftijd. Hoogvliet is voor ons net zo.

P.S. Het blijft een intrigerend kind van z'n tijd, door de histerie van het moment, maar ook door de waan van het mogelijke, het maakbare. En het dan nog doen ook, al was het maar ten dele. Die essentiële mogelijkheidswaan lijkt vandaag – in Nederland – grotendeels verdwenen. Alles is berekend, risico's worden getemperd. Hoe beïnvloedt dat de instroom van studenten?

W.V. Het klopt dat alles bedachtzamer is geworden, pragmatisch maar ambitieus. Zelf willen we de *range* van politieke opvattingen binnen de leerstoel zo breed

ground. We believed that plan was based on a fundamental failure to appreciate the history of this New Town. That is why our counterproposal comprised massive acupuncture, which we deliberately wanted to use to play to the opportunistic side of politics. It would not only be cheaper than starting from scratch, more importantly, it would be manageable over time – a golden combination. We were clearly inspired by the early, more speculative work of OMA. We even thought we were developing a *Delirious Rotterdam*. From architecture historians, we suddenly turned into the managers of an immense urban project; historical research and harsh reality merged seamlessly. From the very beginning we saw Hoogvliet as a *pars pro toto* that represented similar twentieth-century centres of urban growth in the Netherlands and abroad. That DNA remains relevant, also to our students. By the way, the name *Rotterdam Babylon* that Gerard Hadders and Edith Gruson recently coined would have covered our ambitions for Hoogvliet and Rotterdam better!

P.S. In retrospect, would you agree your persistent desire for design control was a *don't*?

W.V. We were certainly doomed to steer the process up to and including its realisation, use and funding – found ourselves in a kind of non-profit Design Build Finance Maintain Operate-construction (dbfmo) established entirely involuntarily. Institutional parties are not able to and therefore not interested (or vice versa) in implementing programmatically innovative projects. We had to do it ourselves, discovering how to do everything on the spot, from the finding of financiers to the construction of – in terms of environment technology compulsory – grease traps in hospitality buildings in which more than a set amount of deep-frying took place. This almost absurd focus on details – which both architecture critics and institutional parties resented – made us very vulnerable. After seven years we quit: it became too much for everything and everyone. We were convinced that we were preparing the ground quite coherently, but we had to conclude that the political system

did not kick in. For a long time, I felt that it just hadn't been worthwhile: that people could do without our approach. But at the time, there was no other way. It would have probably been best for us if we hadn't moved it beyond the design stage. Then we would have left behind a brilliant paper project that would have generated more understanding and perhaps even admiration. But when I cycle through Hoogvliet today, I see that strong seeds have been planted, even if the things that grow from these are always slightly different than expected. The park we made with FAT is beautiful, the school campus near the metro is an important place, the urban projects have more structure and coherence than they might have had without us. We've only been able to see what went well – despite our trauma and overstrained expectations – in recent years. We sometimes call Hoogvliet our 'Claude Lévi-Strauss period': in the 1930s, he conducted field research on four Brazilian Mato-Grosso tribes and the material he gathered at that time allowed him to quietly continue writing until his death at the age of 101. Hoogvliet is like that to us.

P.S. It remains an intriguing child of its time, due to the hysteria of the moment, but also due to the delusion of the possible, the makeable. And you've done it, too, even if only partially. That essential delusion of the possible seems to have largely disappeared from the Netherlands today. Everything is calculated beforehand, risks are mitigated. How does this affect the influx of students?

W.V. It's true that everything has become more thoughtful, pragmatic but ambitious. We want to keep the chair's range of political views as wide as possible, go beyond a purely left-progressive activism: from bleeding-heart Occupyish liberalism to project developers' perspectives and everything in between. Still, we tend to mainly attract people with certain ideas, I'd say between the middle of the road and the left. In the beginning, we had lots of students from Eastern Bloc countries who no longer believed in the promises of the public domain or the government at all. At this time, we have quite a few Asian students

mogelijk houden, wat verder gaat dan een louter links-progressief activisme – van *bleeding-heart* Occupy-achtige *liberals* tot projectontwikkelaars, en alles daartussen. Toch trekken we vooral mensen van een bepaalde strekking aan, eerder *middle of the road* tot links. In het begin hadden we veel studenten uit Oostbloklanden, die geen enkel geloof meer hechtten aan de beloften van het publiek domein of van de overheid. Ondertussen hebben we flink wat Aziatische studenten die waarschijnlijk doorstromen naar ontwikkelaars. Van de Nederlandse afstudeerders is ongeveer de helft binnen de publieke sector aan de slag: het Rijk, de gemeente Rotterdam, het Atelier Rijksbouwmeester. Daarin speelt mijn netwerk ongetwijfeld een belangrijke rol. Ik kan er mee voor zorgen dat de beste krachten doorstromen. In de studio hebben we per definitie studenten die maatschappelijk en publiek bewust zijn, voor wie ‘politiek’ geen vies woord is. Mensen die je ‘op boodschap’ kunt sturen en die om kunnen gaan met *the dark matter* van institutionele kaders, belangenconflicten, politieke machinaties. Uiteindelijk wil ik als docent studenten confronteren met hun eigen beloften. Zelfkritiek is cruciaal, en misschien de grootste maatschappelijke *retour* die we met de leerstoel schenken. In de architectuur wordt zelfkritiek vaak op een onmogelijk ideëel niveau bedreven: hoe zich verhouden tot de mensheid, de aarde, het verleden, de toekomst? Of kritiek gaat over banaliteiten zoals een uitvoering die niet perfect is. Fundamentele zelfreflectie over de tactische maatschappelijke positie van de architect en de morele implicaties daarvan: dat ontdek je zelden.

- P.S. Ruimte voor zelfreflectie wordt binnen een strak aangesnoerd curriculum een exotisme, bedreven op eigen risico. Zijn jullie in die zin een school in een school?
- W.V. Daarvoor zijn we te klein, maar binnen de afdeling stedenbouw waren we zo gaan functioneren, omdat we stringente universitaire kaders trachtten te omzeilen. Door mijn colleges trekken we interessante profielen aan, die bij ons willen afstuderen. We vragen die studenten om ‘op sollicitatie’ te komen, maar strikt genomen mag dat niet. We doen het

toch, al was het maar omdat zo het verantwoordelijkheidsgevoel aangescherpt wordt, zowel voor de student als voor onszelf. De vrijblijvendheid is op die manier meteen weg. Tijdens mijn studie kunstgeschiedenis aan de Universiteit Groningen ben ik op vergelijkbare manier onder de arm genomen door Ed Taverne. Zijn colleges architectuurgeschiedenis golden misschien ook als ‘school in de school’. Terwijl architectuurhistorici naar architectuur keken als ontwerpgeschiedenis volgens een stilistische en ideologische tijdslijn, keek Taverne als historicus naar de architectuur, niet als historicus van de architectuur. Architectuur is een kruispunt van veel meer belangen dan louter de ontwikkeling van het eigen vakgebied. Taverne heeft me als stagiair geïntroduceerd bij Bruno Fortier, die aan het Parijse Institut National d’Architecture aan zijn typomorfologische *Atlas de Paris* werkte. Voor Fortier was de stad een zich autonoom ontwikkelende – haast Byzantijnse – ideale bibliotheek van architectuurprojecten, zonder duidelijke auteur. Die intense Parijse ervaring heeft zich doorgezet in mijn proefschrift over het anonieme ‘ondergrondse’ werk tijdens de Tweede Wereldoorlog van J.H. van den Broek, wiens invloed op het Rotterdamse stadsbeleid onmiskenbaar was. Ook voor deze studie was Taverne toonaangevend. Ondertussen hadden we Crimson opgericht, en werd Rotterdam niet meer verlaten. De rest is recente geschiedenis. De band met Taverne en zijn overtuigende methodologie om steeds weer alles met elkaar in verband te brengen, heeft mijn ontwikkeling als architectuurhistoricus manifest beïnvloed. Door de kleine schaal van mijn leerstoel blijft het gelukkig mogelijk om eveneens zo’n intense band met studenten te garanderen, ook na hun afstuderen.

- P.S. Dat lijkt binnen de huidige universitaire economie een haast onmogelijk privilege.
- W.V. Niet als je over het universitaire heen durft kijken. Dan spreken we niet zozeer van een ‘school in de school’ maar van een ‘school buiten de school’, als gevolg van een noodzakelijke ontvoogding die onderwijs en praktijk dichter bij elkaar brengt. We hebben met Crimson beslist om vanaf dit najaar in Rotterdam *The*

who will likely move on to become developers. About half of our Dutch graduates work in the public sector: for central government, the City of Rotterdam, the Dutch Government Architect. My network undoubtedly plays an important part in this. I can help ensure that the best people move up. By definition, the students in the studio are the ones who are socially and publicly conscious, to whom ‘politics’ is not a dirty word. People who get things done and can deal with the dark matter of institutional frameworks, conflicts of interest, political machinations. Ultimately, as a teacher, I want to confront students with their own promises. Self-criticism is crucial, and perhaps the biggest social return this chair yields. In architecture, self-criticism is often practiced on an impossible idealistic level: How do we relate to humanity, the earth, the past, the future? Or criticism is about banalities, like a realised building that isn’t perfect. You’ll rarely come across fundamental self-reflection on the tactical social position of the architect and its moral implications.

- P.S. In a tightly knit curriculum, room for self-reflection becomes an exoticism one practises at one’s own risk. Are you a school inside a school in this sense?
- W.V. We are too small for that, but we started to function like that in the Urban Design department because we were always trying to circumvent strict university frameworks. My lectures attract interesting people who want to graduate with us. We ask these students to ‘apply’, but strictly speaking this is not allowed. We do it anyway, if only because it sharpens the students’ sense of responsibility as well as our own. It leaves no room for non-commitment. When I studied art history at the University of Groningen, Ed Taverne got to me in a similar way. His architecture history courses may also have been considered a ‘school inside a school’. While architecture historians saw architecture as design history in accordance with a stylistic and ideological timeline, Taverne looked at architecture as a historian rather than as a historian of architecture. Architecture is a crossroads of many more interests than the development of

its own field of expertise exclusively. When I was an intern, Taverne introduced me to Bruno Fortier, who was working on his typomorphological *Atlas de Paris* at the Parisian Institut National d’Architecture. To Fortier, the city was an autonomously developing – almost Byzantine – ideal library of architectural projects, without any clear authors. This intense Parisian experience bled into in my dissertation on the ‘anonymous’ underground work during the Second World War by J.H. van den Broek, whose influence on Rotterdam’s urban policy has been unmistakable. Taverne greatly influenced this study as well. Meanwhile, we’d established Crimson and we never left Rotterdam. The rest is recent history. The bond with Taverne and his convincing method of constantly connecting everything to everything else has manifestly influenced my development as an architecture historian. Due to of the small scale of my chair, it is still possible to guarantee such intense bonds with students, even after they graduate.

- P.S. That seems an almost impossible privilege given today’s university economy.
- W.V. It isn’t if you’re not afraid to go beyond the university. Then it’s a ‘school outside a school’ rather than a ‘school inside a school’, the result of the necessary emancipation that brings education and practice closer together. Crimson has decided to establish *The Independent School (for the City)* in Rotterdam, starting this fall. Together with co-initiator ZUS and a sophisticated network of practices and schools, we will offer a non-accredited, one-year continuation course. We target designers, sociologists and historians. It seems architecture history courses in which history is an essential part of the urban challenge, like Taverne’s, are no longer available. Rotterdam has lost some established architecture institutes in recent years. The NAI is now the HNI, which is disappearing into a dense fog of artistry; the Berlage Institute leads a sequestered life at the mercy of the TU Delft and the International Architecture Biennale Rotterdam has become a showcase of government projects. In short: Rotterdam less and less often functions as a

Independent School (for the City) op te richten. Samen met mede-initiatiefnemer ZUS en een uitgekiend netwerk van praktijken en scholen gaan we een niet-geaccrediteerde, eenjarige vervolgoopleiding aanbieden. We mikken op ontwerpers, sociologen en historici. Architectuurhistorisch onderwijs met geschiedenis als essentieel onderdeel van de stedelijke opgave, zoals bij Taverne, lijkt te verdwijnen. Rotterdam is de afgelopen jaren gevestigde architectuurinstituten kwijtgeraakt. Het NAI is als HNI verdwenen in een mistbank van artistiekeiteit, het Berlage Instituut leidt een teruggetrokken leven aan het inuus van de TU Delft en de Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam is grotendeels een showcase van overheidsprojecten geworden. Kortom: Rotterdam fungeert steeds minder vaak als broeierig laboratorium voor architectuurexperimenten. Er is bovendien onder architecten, architectuurhistorici en stadsociologen een behoefte aan een opleiding waarin zowel gereflecteerd kan worden als aan de praktijk gesleuteld. Een keuze voor een universitair vervolgtraject blijkt vaak te academisch, en een praktijkstage garandeert te weinig inhoudelijke reflectie. Met *The Independent School* willen we een plek installeren voor ontmoeting en kennisuitwisseling, in ons kantoor aan de Delftsestraat. Op termijn kunnen we jaarlijks zo'n 30 studenten aannemen.

- P.S. Onderzoeksmatig werk wordt zo via het onderwijs in de praktijk ingebed, voorbij de dichotomie tussen stedenbouw en architectuur. Geen transfers meer nodig!
- W.V. Het is voor ons een meer dan logische evolutie, een intensifiëring van wat we bij 'Design as Politics' doen. We moeten meer dan voorheen durven kapitaliseren op praktijkinzichten, zoals in activistische beleidstrajecten als de Luchtsingel van ZUS, maar ook zoals in Hoogvliet. Die kunnen binnen de school een volgend leven krijgen, als kritisch uit te benen voorbeelden van politiek bewuste onderzoekspraktijk. Langzaam lijkt zich een horizon af te tekenen.

steamy laboratory for architectural experiments. There is demand, furthermore, among architects, architecture historians and urban sociologists for a course in which they can both reflect on and tweak cases. As it turns out, university follow-up programmes are often too academic and practical internships don't offer enough reflection on content. With *The Independent School* we want to establish a place for meeting and knowledge exchange, in our office in Delftsestraat. In the long term, we will be able to enrol around 30 students a year.

- P.S. Embedding research-oriented work in actual practice through education, beyond the dichotomy between urban design and architecture. You won't need any more transfers!
- W.V. It's a more than logical evolution to us: it's an intensification of what we do in 'Design as Politics'. More than before, we have to dare to capitalise on practical insights, like in activist policy trajectories such as ZUS's Luchtsingel, but also like in Hoogvliet. These projects can be given a new lease of life inside the school as they are put up for critical analysis as examples of politically conscious research practices. Slowly, a horizon seems to be taking shape.